

Avstrijsko šolstvo v l. 1890. s posebnim ozirom na Kranjsko.

(Dalje.)

Po državnem šolskem zakonu imajo posebni in splošni učni tečaji isti namen, kakor drugod splošne nadaljevalnice. Za zdaj se snujejo le od slučaja do slučaja, postanejo pa sčasoma potem deželnih zakonov obvezni. Naučna uprava je že obstoječe zavode te vrste, ki so po navadi združeni s privatnimi ljudskimi šolami, pospeševala, s posebnimi naredbami popolnjevala, in novim trdne podlage snovala. Njih namen je ali v ljudski šoli pridobljene vednosti vtrditi in z ozirom na krajevne razmere na kak poseben praktičen poklic vporabljati, pri deklicah pa višjo splošno omiko posredovati. Prve so posebni obrtni in kmetijski učni tečaji, drugi splošni nadaljevalni tečaji za deklice.

Na vsacih 1000 javnih ljudskih šol je prišlo v Avstriji 10 kmetijskih in 11 obrtnih tečajev, na 1000 dekliških šol skoro 10 občnih nadaljevalnic. Brez zavodov te vrste je bila le Dalmacija, največ sta jih imeli pa Češka in Galicija. Brez kmetijskih tečajev je bila poleg Dalmacije le še Kranjska, brez obrtnih Nižja Avstrija, brez dekliških nadaljevalnic Nižja Avstrija, Štajerska, Koroška, Kranjska, Moravska in Bukovina.

Obrni tečaji so se nahajali 3 z 229 učenci v kranjskem po 1 s 59, oziroma 35, 33, 31 in 24 učenci v kamniškem, oziroma logaškem, postojnskem, krškem in radovljiškem glavarstvu.

III. Učno osobje.

Na javnih ljudskih šolah je bilo 1890. leta 46.847 učiteljev in 14.955 učiteljic, vsega skupaj 61.802 učiteljskega osobja. Med učitelji se je naštel 32.581 učiteljev s polnim opraviлом, 14.024 veroučiteljev in 242 postranskih učiteljev; med učiteljicami 7552 učiteljic s polnim opraviлом, 6973 učiteljic za dela in 430 postranskih učiteljic. Med moškim učiteljsvom s polnim opraviлом je bilo 7810 voditeljev in nadučiteljev, 13.828 stalnih in 1552 začasnih učiteljev, nadalje 3898 stalnih in 5493 začasnih podučiteljev; med ženskim učiteljstvom s polnim opraviлом je bilo pa 191 voditeljic in nadučiteljic, 2813 stalnih in 786 začasnih učiteljic, končno 1438 stalnih in 2324 začasnih podučiteljic.

Od skupnega števila učiteljstva sploh pade 20.630 učiteljev in učiteljic, to je tretjina na Češko, 8859 na Nižjo Avstrijo, 8768 na Galicijo, 7147 na Moravsko, 4489, na Tirolsko s Predarlško, 2974 na Štajarsko, 2135 na Zgornjo Avstrijo, 1415 na Šlezijo, 1327 na Primorsko, 991 na Koroško, 932 na Bukovino, 893 na Kranjsko, 653 na Dalmacijo in 589 na Solnograško.

Od učiteljstva s polnim opraviлом pa največ, 13.928 na Češko; 6111 na Nižjo Avstrijo, 5155 na Galicijo, 4893 na Moravsko, 2752 na Tirolsko s Predarlško, 1886 na Štajarsko, 1205 na Zgornjo Avstrijo, 948 na Šlezijo, 908 na Primorsko, 648 na Koroško, 535 na Kranjsko, 445 na Bukovino, 411 na Dalmacijo, 308 na Solnograško, 40.133 na Avstrijo sploh.

Učitelji se po kronovinah tako razdelé, da jih ima zopet največ namreč 15.879 Češka, 6598 Galicija, 6088 Nižja Avstrija, 5910 Moravska, 2155 Tirolska s Predarlško 2258, Štajarska, 1580 Zgornja Avstrija, 1218 Šlezija, 881 Primorska, 842 Koroška, 724 Bukovina, 714 Kranjska, 543 Dalmacija, 458 Solnograška.

Učiteljic ima največ 4751 Češka, 2771 Nižja Avstrija, 2170 Galicija, 1334 Tirolska s Predarlško, 1237 Moravska, 716 Štajarska, 555 Zgornja Avstrija, 446 Primorska, 208 Bukovina, 198 Šlezija, 179 Kranjska, 149 Koroška, 131 Solnograška, 110 Dalmacija.

Na privatnih ljudskih šolah avstrijskih je imelo pouk vsega skupaj 4517 učiteljev in učiteljic.

Po številu sploh slabše kot Kranjska so Koroška, Dalmacija, Bukovina in Solnograška.

Nad dve tretjini privatnega učnega osebja sta poučevali v Ljubljani; pet glavarstev je brez privatnega učnega osebja, ker privatnih ljudskih šol sploh nimajo; v treh glavarstvih (Ljubljanska okolica, Kamnik in Postojina) so samo privatne učiteljice, v enem (Črnomelj) samo privatni učitelji, le Ljubljana, Kranj in Novo Mesto imajo privatne učitelje in učiteljice.

Na vseh ljudskih šolah avstrijskih sploh je 48.914 učiteljev in 17.485 učiteljic, skupaj 66.399.

Po spolu se avstrijsko ljudsko učiteljstvo razdeli tako, da pride na tri učitelje jedna učiteljica; primeroma največ učiteljev je na Koroškem in Moravskem, primeroma najmanj na Primorskem.

Na Kranjskem posebej je po posameznih glavarstvih razmerje sledeče:

Glavarstva	Število učnega osebja				Glavarstva	Število učnega osebja									
	m. ž. sploh		m. ž.			m. ž. sploh		m. ž.							
	absolutno		relativno			absolutno		relativno							
Črnomelj . . .	49	6	55	89	1	10	9	Ljubljana (mesto)	62	71	133	46	6	53	4
Kamnik . . .	69	15	84	82	2	17	8	Ljubljana (okol.)	66	10	76	86	8	13	2
Kočevje . . .	68	20	88	77	3	22	7	Logatec . . .	53	20	73	72	6	27	4
Kranj . . .	81	24	105	77	2	22	8	Novo Mesto . .	67	20	87	77	0	23	0
Krško . . .	65	20	85	72	5	23	5	Postojina . . .	73	24	97	75	3	24	7
Litija . . .	51	17	68	75	0	25	0	Radovljica . .	50	9	59	84	7	15	3

Na Kranjskem tudi po vseh glavarstvih posebej nadkriljuje število učiteljev ono učiteljic, po nekod celo močno, le Ljubljana dela izjemo, to pa zaradi privatnih zavodov (uršulinke).

Leta 1890. je bilo na vseh avstrijskih javnih ljudskih šolah 32.581 učiteljev in 7552 učiteljic s polnim opraviлом, to je 81·2°%, oziroma 18·8°%.

V obče rabljajo pri pouku učiteljice po mestih trgih pogostejše, kakor po deželi. Po mestih in trgih je bilo s polnim opraviłom 11.457 ali 72·4°% učiteljev in 4378 ali 27·6°%; po deželi pa 21.124 ali 86·9°% učiteljev in 3174 ali 13·1°% učiteljic.

Še močnejše je prevladovalo število učiteljic po privatnih ljudskih šolah, kjer je prišlo pri 100 učnih močeh na 45 učiteljev 55 učiteljic, na Kranjskem posebej na 34 učiteljev 66 učiteljic.

Med učiteljstvom javnih ljudskih šol s polnim opraviłom je 208 ali 0·64°% (186 ali 0·57°% posvetnih in 22 ali 0·07°% redovnih) in 365 ali 4·83°% vseh učiteljic redovnic. Redno poučujočih duhovnikov imajo največ Tirolska s Predarlško, Primorska in Dalmacija; redovnic ima Tirolska sama tri četrtine, nekoliko pa tudi še Češka, Galicija in Šlezija.

Na Kranjskem je redno poučevalo 17 duhovnikov, namreč po 3 v kranjskem in logaškem, 4 v radovljiškem, po 2 v ljubljanski okolici, litijskem in novomeškem, 1 v krškem glavarstvu. Redovnice na Kranjskem po javnih šolah niso nikjer poučevale redno.

Ako pa pritegnem tem učiteljem duhovskega stanu še veroučitelje, se zviša razmerje med duhovnimi in posvetnimi učitelji na 30·4°% k 69·6°%. V obče se pa lahko trdi, da se duhovništvo v pičlem številu udeležuje pouka v vseh predmetih, kakor nasprotno tudi redno posvetno učiteljstvo v zelo redkih slučajih poučuje v verouku. Po državnem šolskem zakonu pristojna namreč pouk v verouku na javnih ljudskih šolah cerkveni oblasti. Ako pa v šolskem kraju ni duhovnika, sme se naložiti poučevanje verouka v sporazumu s cerkveno oblastjo tudi dotičnemu učitelju.

Posvetni učitelji so poučevali verouk ali popolnoma ali deloma na 2005 šolah in sicer popolnoma na 1124, deloma 881. Popolnoma se je to zgodilo v Češki na 468, v Galiciji na 449, v Nižji Avstriji na 43, v Kranjski na 41, v Moravski na 32, v Šleziji na 24, v Koroški na 19, v Dalmaciji na 14, v Tirolski na 15, v Bukovini na 9, v Štajarski na 5, v Primorski na 4 šolah, v Zgornji Avstriji in Solnograški na nobeni šoli; deloma pa v Češki na 355, v Galiciji na 224, v Nižji Avstriji na 171, v Moravski in v Šleziji na po 32, v Tirolski s Predarlško na 25, v Koroški na 22, v Bukovini na 8, v Primorski na 5, v Zgornji Avstriji in Štajarski na po 3 šolah, v Kranjski na 1, v Solnograški in Dalmaciji na nobeni šoli.

V obče je bilo v Avstriji 6·4°% javnih ljudskih šol, na katerih so posvetni učitelji popolnoma, 5·0°% pa, na katerih so deloma poučevali tudi verouk. — Od vseh veroučiteljev je bilo v Avstriji 13.313 ali 98·5°% poklicanih od cerkvene, 1·5°% pa od šolske oblasti; kranjski veroučitelji pripadajo razven dveh brez izjeme prvi kategoriji. (Dalje prib.) E. Lah.